

LOCKE I HUME: ALGUNES DIFERÈNCIES EN EL TEMA DE DÉU

L'empirisme de Hume gira al voltant del **principi de la còpia**: sabem que una idea és veritat si podem dir de quina impressió prové. En conseqüència, com que no tenim cap impressió d'entitats metafísiques com ara déus, ànimes o 'jos', hem de concloure que aquestes entitats no-perceptibles simplement no existeixen i no poden ser objecte del coneixement humà. En aquest punt, Hume està totalment en desacord amb Locke que defensava l'existència de Déu, de la substància i de l'ànima, malgrat no tenir-ne cap sensació. Per a Locke, l'existència de Déu és una conseqüència del fet que hi hagi un univers ordenat. És així que hi ha lleis matemàtiques i científiques, *ergo* hi ha d'haver un déu que doni un ordre a l'univers.

De la mateixa manera, Locke va assumir l'existència de la substància, tot i no tenir-ne experiència perquè les entitats han de tenir alguna mena de substrat que doni ordre a les percepcions sensibles. Locke assumia el 'penso ergo existeixo' cartesiana, tot i no considerar-lo una idea innata, simplement perquè, a parer seu, és un argument a favor d'un mateix.

Hume rebutjà l'existència dels conceptes de 'jo' (cogito, ment), 'Déu' i 'món extern', portant a la seva conseqüència lògica el principi de la còpia: si no en tinc una impressió de la qual derivar-los, són ficcions. Per a ell, la ment està constituïda per un conjunt de percepcions diferents, sense cap unitat substancial, més enllà de la unitat fornida per la memòria. La metàfora més coneguda de Hume per tal de parlar sobre la ment és la del teatre, on les percepcions apareixen successivament.

Però on és més clara la distància entre Locke i Hume és en el concepte de Déu. Convé recordar que a l'època ser ateu era un delictes perseguit per la llei. En vida de Locke (que va morir l'any 1704), un estudiant universitari de vint anys, Thomas Aikenhead, va ser penjat (1697) per delictes de blasfèmia, per haver negat l'existència de Déu. Això pot semblar estrany des de la nostra perspectiva, però tot el segle XVII està molt determinat per les polèmiques religioses. A Espanya, per cert, el delictes de blasfèmia va durar molts més segles: l'últim descregut condemnat a ser penjat per la Inquisició fou el mestre català Gaietà Ripoll, mort a València l'any 1826.

L'argument de Locke per afirmar l'existència de Déu és una variant de l'argument cosmològic tradicional (provinent de les vies tomistes). En síntesi, diu que només una cosa existent pot fer-ne una altra d'existent. A més, el creador ha de tenir poders com a mínim iguals a la seva creació. Per tant, si existeix el món Déu ha d'existir.

Però hi ha un altre argument que ha tingut més importància posterior, tant en filosofia de la ment com en la metafísica contemporània. Locke considerava (cap. 4, 10, 3-6) que la matèria no pot explicar l'existència del pensament perquè, tot i no ser inert, és irreflexiva. En altres paraules, els humans són cos material, però no són *només* cos. No n'hi ha prou amb la solidesa, la massa i la pesantor materials per a crear pensament. Per tant, hi ha d'haver un Ésser etern que estigui pensant sempre l'univers i que seria Déu. L'entitat divina és de caire cognoscent. Segons Locke aquest ser etern hauria de ser immaterial, cosa que la matèria no pot ser. Contra Hobbes defensa que la suposició que la matèria és eterna no té fonament.

La resposta de Hume a Locke és una variant de l'argument: 'com saps que *p*, sinó *p*?': val a dir, que no es pot saber que hi ha Déu si no hi ha experiència de Déu i,

en la mesura que no la tenim, aquesta afirmació de l'existència divina manca de fonament. En termes contemporanis: la *creença en p* hauria de seguir la petja de la *veritat de p* i com que això no és així, no podem dir res sobre l'existència de Déu.

El debat Locke-Hume sobre Déu és encara una de les bases de la reflexió contemporània en filosofia de la ment i en filosofia de les creences. En tot cas, per a Locke, l'entusiasme (val a dir, la fe que es fonamenta només en sentiments) no ofereix cap argumentació valuosa en pro de l'existència de Déu; la fe només és adient per a qüestions que es troben més enllà de l'abast de la raó i no s'ha de permetre que per raons de caire religiós es propaguin especulacions nècies, val a dir, no empíricament fonamentades. Per això el seu argument en defensa de la tolerància religiosa no té a res a veure amb la defensa dels drets de la consciència incerta o dubtosa, sinó que és una reivindicació política, de tranquil·litat de l'Estat.